

PERIÒDICH DESENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any I

Barcelona 30 d' Agost de 1880

Núm. 6

PREUS DE SUSCRIPCIÓ					Se publica 'ls dias 10, 20 y 30 de cada mes	PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR		
ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES	ANY		SEMESTRE		
Espanya y Portugal	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	EDITOR-PROPIETARI CARLOS SANPONS Y CARBÓ UNIO, 28 BARCELONA	Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Paissos de l' Unió Postal	76 »	40 »	»	»		Filipinas, Méjich y Riu de la Plata	6 »	3'50 »
No 's servirà cap suscripció que no 's pagui per endavant						Y en los altres paissos, los preus d' Espanya y además lo franqueig		

SUMARI

TEXT. — CRÓNICA GENERAL, per *J. Franquesa y Gomís*. = NOSTRES GRABATS, per *Eduart Tàmaro*. = LO FERROCARRIL DEL NOGUERA, per *Pere Sacases*. = HAMLET. Acte tercer, escena primera; traduït per *F.* = SANT FRANCESC A CA 'N CODINA, (poesia), per *Artur Masriera y Colomer*. = LO NEGRE, per *Enrich Heine*, traduït de *Joan Montserrat y Archs*. = SECCIÓ DE NOVAS. = SECCIÓ DE BELLAS ARTS, per *Arthur Gallard*.

GRABATS. — DON JOSEPH DE MANJARRÉS Y DE BOFARULL. † en Barcelona lo 19 d' Agost. Dibuix de *Casteluchó*; grabat de *Moracho*. = RECORTS DEL VALLÉS. LAS ROQUETAS. D' un quadro de *Torrescassana*; grabat per *Perez*. = HAMLET Y OFELIA. Dibuix de *J. Narvaez*; grabat per *E. Gomez*. = ANTIGAS MURALLAS DE CARDONA. Dibuix de *Rigalt*; grabat per *Perez*.

CRÓNICA GENERAL

No hi ha res més animat que la festa major de una població catalana. Lo so de las músicas, los crits de las campanas, la gatzara dels baylets, los sutrachs dels cotxes que arriban per la carretera coberts per un núbol de pols, l'ansietat ab que surt á las portas la gent hospitalaria á la arribada d' algú, tot, tot te un aspecte de Diumenje y una cara d'alegría que atreu al foraster y li fa desitjar al entornar-sen rebre consemblants impresions per com més aviat millor.

No hi ha ningú qu' en lo dia de la festa major del seu poble no hi vaja ó no desitji serhi. No hi ha ningú que per pocas relacions que hi tinga de familia ó d' amistat hagi d' anar á raure á la fonda ó al hostal. La gent compta per la millor festa major aquella en que han tingut mes forasters á taula.

Si Catalunya no tingués altrás cosas que la caracterisessen, be ho farien prou de per sí aqueixas hermosas festas ab que cada poble honora al seu Patró y en las quals tot es bullici, alegría, franquesa y hospitalitat. Per axó es que 'l rich y 'l pobre, 'l fabricant y

DON JOSEPH DE MANJARRÉS Y DE BOFARULL
† en Barcelona lo 19 d' Agost de 1880
DIBUIX DE CASTELUCHO — GRABAT PER MORACHO

'l treballador, fins lo que no pot sufrir viatjes y 's mareja sols de sentirne parlar, tothom que viu á ciutat y es fill de fora desitja la vinguda de la festa pera anar á renovar sas impresions primeras y tal vegada á deixar escorre una llágrima devant de la casa que 'l va veure neixe.

Y aquí no hi ha distincions; pe 'ls catalans ve á ferse axó una obligació que ha de cumplirse y que tothom respecta. A cada pas se senten los següents diálechs: — ¿Lo senyor Advocat? — Ahir va surtir de Barcelona. — ¿Y donche com vam quedar? ell va dir que avuy enllestiria 'ls meus papers! — Bé, veurá, com que avuy es la festa major de Igualada... — Y sens replicar més, s' entorna 'l client respectant aquella ausencia.

—Lo Metje. ¿que no hi es lo Metje? — Es á festa major; ha marxat cap al seu poble. — Dispensi donchs, vaig per un altre y espressions quan torni.

—¿Y donchs que no te la minyona? ¿vosté serveix á taula, senyora? — La tinch á Sampedor: es la festa del seu poble y ja veu que... Miri ja feya mitj any que s' anava regardant 'ls quartos pera puguer anarhi.

—¿Ja t' ha surtit l' aprenent? ¿Y no vas tractarli que no 'l deixaries surtir ni un dia? — Sí y aixís ho ha cumplert; pero, no veus qu' es la festa major de la seva terra!...

Los fills de Barcelona, los que ficats dintre la closca del ou no podém anar á sentir tan falagueras emocions com los que son de fora, (y aixó que fá alguns anys també 'ns han posat festa major) sembla que 'ns hi dalim al veure marxá' als altres y axis no es estrany que al arribar la festa dels pobles que 'ns voltan y que venen á esser uns barris del Axample de la nostra ciutat (l'insanche, parlant fi) los invadim ni més ni ménos que si fos terra donada.

Allavors, ja no cal dirho, carrils, cotxes, tranvías, tot s' assalta y s' in-

vadeix y s'acurulla en una desenfrenada disbauxa de crits y de xiulets y de soroll y trepitjadas.

Lo dia de Sant Bartomeu era la festa major de Sans y... axó era 'l que cercavam: cap á Sans falta gent. Qui va voler tranvia se 'l va tenir de guanyar posant á prova un delit y una agilitat que més de quatre feya anys y panys que no havian fet lluhir. Semblava que aquell dia portessin de franch.

La gent que 's va quedá en terra era prou per omplir quatre conductores: los crits y exclamacions que feyan haurien convensut á qualsevol ménos als que anavam dintre y trinch, trinch, lo conductor tirá la campaneta, y 'l que inenava 'ls animals feu petá 'l fuet pera deixarlos en una carrera rápida que 'ns portessin allá hont tots voliam.

Empaquetats com anavam no hi havia temps de pendre vistas pera coneixe tots los companys de viatge. Una dona qu' enrahonava com una desesperada, una senyora de mitj sigle ab una seva noya de vint anys dubtosos, un senyor notable per sas ulleras d' or y ample barret de palla y set ó vuyt dependents de botiga, los uns drets, assentats los altres y de tota manera los demés, eran los principals interluctors d' aquella desballestada escena.

— Fassi 'l favor de ferme lloch, deya la dona primerament citada, jo pago per seure y no per fer penitencia.— Pero dona, ¿que no ho veu que no s' hi cap? feya 'l conductor.— Per culpa de vosté; la seva obligació es no deixar pujar més gent de la que hi cap.— ¿Per qué no pujava avans? — ¿Per qué? quina poca substancia, li pesessin las camas com á mí.— Aixó ray! perquè no naxia quaranta anys més tart! — Riallada repetida dels dependents en massa.— Lo mateix que aquets quatre pocas penas, rapatallats al banch, comportan que una dona 'ls vaja drete al devant com un estaquirot.— Noy has sentit la sogra? — ¡Salut, padrina! — ¿Qu' está compromesa pe 'l primer *schotisch*? — ¿Qué veniu á retreure? tornava ella, prou n' hi ballat més que vosaltres, en los meus temps... — ¡Alsa, volteula un xich! — ¿Que anava ab los Paus? — ¿No os va malmetre 'l pis cap bomba d'Espartero? — ¡Hont van assó aquets galifardeus! jo no sé com la justicia dexa criar un jovent tant sense principis... Y seguia la gresca, la confusió y las disputas.

Los dependents abastavan per tot; un d' ells seguia una conversa animada ab la senyora del any trenta, qu' enrahonava ab més sospirs que paraulas, y ab la seva filla, que de reull ja havia pres la fesomia de tots los joves.— ¡Suposo que van al ball! — ¡No sé qué farém! ¡La noya 'n té tan pocas ganas! Miri, es la primera vegada que li porto.— Si, ja 's coneix, responia 'l dependent que, tocant al colzo de lo del costat, aquest lo comunicá al altre y al altre, exclamant:— ¿Sabs? es aquella que també era á Gracia; ja fa deu anys que la noya li balla sempre per primera vegada.

Entre tant lo tranvia s'aturá y saltá algú ó alguns, que Sans ja 's comensava á veure.

Lo senyor de las ulleras d' or s' impacientava.— Quina calma gastan aquestos tranvias! digué alsant la veu, á Paris aixó no succeheix; 'ls penyorarian. Ningú contestá á n' aquella noticia de qu' ell havia seguit tan mon.

Sols la mateixa dona prengué la paraula.— ¡Axó no pot anar! 's desembrassa un lloch y aquest xicot me 'l pren.— Si de ganas se 'n moria d' anar drete, digué 'l conductor rient.— Lo qu' ets tú un... ¿es de lley anar drete tot lo camí? — Dona baxi, torná 'l conductor cobrantli 'l passatge que havia cobrat ja dels demés.— ¡Mira 'l nen!

Lo conductor, per augmentar la broma,—tingui, digué, la mitja pesseta que m' ha dat es falsa.— ¿Á veure? no ha estat may meva; encara 'm tractará de... si la meva era de 'n fonsu! tingui, tingui, ja está en bonas mans, pot ser mirava pe 'ls descuydats, hont s' es vist. Á mí m' han de menester!... Y axí seguí acompanyada dels aplausos y crits dels dependents.

Lo senyor de las ulleras esbufegava.— ¡Á Paris no hi ha aqueixa pols! ¡axó no es carretera! — Tampoch ningú li contestá.

—Pari, conductor, cridá la senyora de la filla fent un altre sospir. Estigan bons, aném á una casa.— Fins al Hort nou. Alerta á caure, las hi digué maliciosament qui hi enrahoná tot lo camí.

—Pero quina calma de tranvia, exclamá 'l de las ulleras al haber arrancat de nou, á Paris ja fora á terme una hora há. Mes de prompte girá 'l cap. Vatúa, pareu, conductor; si ja m' ha passat fa estona allá hont anava!

Per fi, la enrahonadora s' assentá.— ¡Ay, gracias á Deu que puch seure!

La gent s' havia aclarit y 'l conductor exclamá: —Ala, baxin, senyors, que ja hi som.

Sans oferia un bell espectacle. Lo carrer major estava inundat de gent, los vehins seyan al peu de la porta contemplant lo bullici, los Xiquets de Valls corrian per tot alsant sas torres atrevidas, en los altres carrers la

canalla feya la sortija, las músicas dels envelats convidavan á las noyas á sa diversió favorita y la gent més granada anava poch á poch atansantse al certámen literari, que prometia ser lluhit, com ho sigué.

Lo poble de Sans es molt complet; ja es per demés dir, donchs, que després d' haberse divertit prou, tothom s' en entorná content.

Ja s' ha acabat la veda. Los que 's senten ab prou voluntat y ab prou delit per corre al camp sense més companyia que 'l gos y 'l fusell, passant boscos, saltant torrents y pujant serras en persecució de la llebra ó de la perdiu reban cad' any aqueixa noticia ab entusiasme.

Bella es la diversió de la cassa. La marxa llarga y fadigosa, la burlada previsió del que veu escarpase la perdiu casi segura, lo dejuni llarch, las esgarrinxadas rebudas entre 'l viarany, tot se recompensa en aquell moment en que sona 'l tret y 'l cá lladra y cau la pessa, víctima d' una certera punteria.

Pero la cassa sols pot tenir lloch en determinat temps y molt alabém las restriccions imposadas per la lley sobre aqueix punt. Lo pitjor es qu' encara no 's compleixen prou: ¡quin mal no causa lo cassador que 'n temps de veda mata ab tota fredor una perdiu ó una guatlla en lo mateix temps en que pot ser anava á cercar menjá per sos petits, que sens ella moriran també tots!

N' obstant á la montanya s' hi nota ja una saludable reacció en favor de lo que diu lo bon sentit, gracias á la propaganda de la benemérita *Associació d' aficionados á la cassa*.

Deu fer un mes que 'ns trovavam en una casa de la alta montanya, hont la cassa aquest any es abundantíssima, y ab lo desitj de complaure als forasters, que es propi d' aquella gent, aviat comparegué un, aconsellat per la mestressa, ab dos perdius que havia cassadas. Al servir las á taula, l' hereu, conegut per un dels millors tiradors d' aquella terra, s' axecá malhumorat contra qui havia manat alló, responent á las nostras incitacions á que 'ns acompanyés, qu' era aquell son plat preferit pero que tenia promés no ja cassar, sino ni tan sol menjar cassa en lo temps en que era prohibida aquella diversió.

Fins á aquest punt sé porta allí lo respecte á la veda (1).

J. FRANQUESA Y GOMIS.

27 d'Agost de 1880.

NOSTRES GRABATS

DON JOSEPH DE MANJARRÉS

Una de las més puras y genuinas glorias de Catalunya, don Joseph de Manjarrés y de Bofarull ha baixat al sepulcre als 19 del corrent Agost, y encara que breus, LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA no pot menys de dedicar algunas ratllas á sa bona memoria.

Nadiu de Barcelona desde molt jove demostrá sa afició als estudis artístichs en termes de que ja en 1847 rebé lo nombrament de sóci honorari de l' *Associació Arqueològica Tarraconense*. Dedicat ademés á tot lo que pogués esser d' utilitat general, en 4 de Mars de 1846 fou anomenat individu de la *Societat Económica Barcelonesa d' amichs del País*; aixís com per sos ja adquirits mérits literaris y artístichs ingresá als 22 de Maig de 1848 en la *Real Academia de Bonas Llettras*, y als 9 de Maig de 1852 en la *Academia Provincial de Bellas Arts de Barcelona*. Habent ingresat com oficial primer en la Secretaria de nostra Diputació Provincial en 1854, contribuí asiduament als treballs necessaris pera lo plantejament de la Casa de Maternitat y Expositós de Barcelona y pera la recollida de la calderilla catalana segons recorda un de nostres apreciats colegas de la premsa periódica; aixís com poch ans havia també cooperat al major desarrollo y bon régimen de la Caixa d' ahorros també de Barcelona.

Impulsat n' obstant per sa innata afició á las Bellas Arts, seguí cultivantlas sens descans, y als 2 de Juliol de 1857 guanyá per oposició la Cátedra de Teoría é historia de Bellas Arts que sostenia en la Llotja l' ilustre Junta de Comers que tants títols tenia adquirits pera l' estimació de sos concitadans. En aquest noble camp conseguí Manjarrés los frondosos lloers que creixian al compás del número de sos deixebles, puig aquests tant en la Cátedra com per medi de numerosas consultas, s' imbuien per principis y ab moltíssima satisfacció dels veritables y permanents fonaments de l' Art y dels moltíssims coneixements que desarrollavan novas escolas, pera regeneració del decayent art clássich y pera justa reivindicació de l' importancia de la ciencia arqueològica, casi olvidada y per molts desgarrida de

(1) En la Crónica anterior s' ens escorregueren duas erradas notables. Parlant dels concerts d' Euterpe citavam *Los Segadors*, de Clavé volguen dir *Los Pescadors*, y deyam que dirigia l' orquesta D. Cosme Ribera en lloch de dir D. Joseph.

son propi sender. Manjarrés ab algunas altres eminents personas, en l' Art ó la Literatura, cercá ab evidesa las genuinas fonts arqueològicas y de lo conegut y novament descobert, no sols fora sino dintre de nostra patria, deduiren lo que debía ferse pera lo perfecte estudi dels monuments de tota classe y pera lo consegüent adelantament dels reflexius estudis històrics Per aquesta via ademés de las obras de que farém mérit y de sa senyalada y molt profitosa acció en nostres primers teatres com peritissim director escénich; procurá Manjarrés lo foment de la formació metódica de coleccions d' antiguetats y especialment de la cerámica de la que doná variadas mostrats; contribuí en tot lo que li fou possible al millor éxit d' exposicions y certámens artístichs y personalment prengué ventajosa part en alguns entre los que deu commemorarse l' obert per l' *Academia de Sant Fernando* en que guanyá lo primer premi en 1873 per sa magnífica memoria sobre lo «bon concepte de l' Arquitectura.»

Faltada, per grandíssima vergonya, nostra ciutat d' un digne Museu d' Antiguetats, una volta la Comissió Provincial de monuments històrics de que també formaba part com individu de l' *Academia de Sant Fernando*, pogué disposar ab la *Real Academia de Bonas Llettras* de l' antiga capella Real de Santa Agata, pera la colocació de son Museu lapidari y algunas altres antiguetats; lo zel del senyor Manjarrés se multiplicá pera poder colocar de la millor manera possible aquellas preciosas despullas, á las que per desgracia anavan cada dia reunintse molts altres, no per l' injuria dels temps, sino per la codiciosa má dels homes. Tot no recullí y ordená ab lo degut sistema, y si bé que ab certa premura y no á completa satisfacció seva, redactá lo primer Catàlech d' aquell aplech venerable.

En 1861 foren premiats sos desinterats treballs en la direcció d' una obra artística commemorativa en Alicante de la guerra d' África, ab la creu de cavaller de la Real y distinguida órdre de Carlos III; y creixent cada dia son renom, als 13 d' Octubre de 1876, fou anomenat académich de número de l' *Academia Florentina de las Arts del dibuix*; y als 30 de Desembre del mateix any, rebé igual nombrament de la *Academia de Bellas Arts de Milan*. Ultimament lo dia 1.er de Juliol próxim pasat fou anomenat Director de l' *Escola de Bellas Arts de Barcelona* y als 10 del mateix mes rebé lo nombrament de sóci corresponsal de l' *Academia de l' Historia*.

Las obras que publicá Manjarrés en lo curs de sa laboriosa vida, mereixen totes estudi detingut per son assumpt y manera d' exposició, mes aquí será prou una lleugera enumeració pera donarne alguna idea.

Pera que servís de text en sa cátedra, escrigué en 1859 la *Teoría é historia de las Bellas Artes* obra molt meditada en que exposá magistralment sos principis; y de la mateixa escrigué en 1874 una refundició ampliada en certa manera, sots lo títol de *Teoría estética de las artes del dibujo* la que dedicá á l' *Academia de Sant Fernando*.

Lo *Museo europeo de pintura y escultura* ó sia colecció de láminas grabadas perfectament al contorn pel célebre Mr. Reveil, fou altre notable obra que publicá l' any 1860, constant de 14 volums en 8.º ab 1016 láminas y 6 indices generals á saber: un general de las láminas, altre biogràfic de llurs autors, altre per paysos, altre per gèneros, altre cronològich dels pintors y altre de las esculturas; obra sumament apreciable y de que segons diu l' ilustre autor pot considerarse ó bé encaminada «á procurar als aficionados á las Bellas Arts una collecció que pugá recordarlos hi lo vist en los principals Museus d' Europa, ó donarlos hi ideas novas, proporcionant al mateix temps al viatjer un metódich catàlech» ó bé «á la mera collecció de lo millor existent de l' art pictòric ó escultòric constituint un curs metódich de Teoría aplicada de las Bellas Arts.»

No menos notable per l' originalitat del assumpt, es sa mes moderna obra. *El arte en el Teatro* sumament oportuna y plena de datos per demés interessants, tant relatiu á l' antiguetat com á temps més moderns, digne mostra dels variats coneixements que segons queda dit aplicaba discretament com á director escénich.

Encara que molt concisos, sos Manuals d' arqueologia y especialment d' arqueologia cristiana, son molt dignes d' estima, puig ab sas preciosas definicions y petits grabats, han rectificat molts falsos conceptes y han comensat á popularisar uns coneixements qual desconeixensa es la primera causa de l' olvit y menispreu dels monuments y objectes artístichs.

Compendia en certa manera sos principis y apreciacions històriques de l' Art, en sa obra *Las Bellas Artes* que publicá en 1876 ab numerosas y selectes grabats de las principals obras d' arquitectura, pintura y escultura; y ultimament havia donat á llum altre obra titulada *Las artes suntuarias* que encara no coneixém.

Fou don Joseph de Manjarrés de poca estatura y flaca complexió, de viva gesticulació que armonissab ab la mobilitat de sa fesomia animada pel brillo de sos ulls escrutadors que cubrian constantment unas ulleras de

forta graduació, segons mostra nostre grabat. De fàcil comprensió acullia sens reserva quantas idees li fossen exposades en son propi palench l'art y sa historia, mes tenint formadas conviccions y maneres de veure sobre la generalitat de problemes en aquestas materias, las exposaba ab calor y rebatia ab certa duresa las apreciacions contraries, de manera que lo que era fruyt de la convicció ho semblaba de certa intolerancia y esperit d' exclusivisme que no era tal y molt méns fill d' exajerat é injustificable amor propi. Per lo contrari sa jovialitat y cortés tracte, li conquistaren molts amichs entre sos comprefors y principalment entre sos numerosos deixebles, no méns que en sas particulars relacions, y si als 64 anys lográ morir seré entre sa estimada familia, segons ne tenim segura referencia, en sos ultims dias pogué endolçar los sufriments de sa curta malaltia la satisfacció que podia tenirne de que sos esforços en la Càtedra, en lo Llibre y en totas las esferas en que desplegá inalterable activitat, habian produhit abundosos fruyts no sols entre la generalitat de sos compatricis, sino especialment entre los artistas generalment no tan dócils, puig tant en las composicions arquitectónicas com escultóricas y pictóricas era visible que cuidavan cada dia més de cercar las fonts y los adminiculs necesaris pera la millor execució y esmerada propietat de sas preuadas obras.

LA IL·LUSTRACIÓ CATALANA que ha entés ab greu sentiment la mort de tant distingit patrici, valentse d' un aygua fort dibuixada per sa propia mà y d' una fotografia que li ha sigut generosament facilitada per la familia, se complau en poder donar en la primera plana d' aquest número son esmerat retrato.

RECORTS DEL VALLÉS. — LAS ROQUETAS

Entre las més delitoses comarcas de Catalunya, descolla sens dubte la del Vallés per l' ufanía de sa vegetació y dilatats horisonts que á cada pas se desplegan. N' es de lo dit una galana mostra lo paisatge de las Roquetas, hermosa posició del distingit pintor senyor Torrecassana, ahont la pineda del fondo, l' enmaranyat boscaje del rocam y lo rierot del primer terme, forman un conjunt tant bonich com variat. Es aquest encara més agradable per tots quants habem visitat aquella encontrada, puig recorda á maravella lo pas ó gual que deu atravesarse venint de la bonica vila de Granollers pera comensar la pujada en vers lo tossal ahont s' elevan las ruinas del castell de la Roca, tant conegut pels dibuixants é historiarers de nostra terra.

HAMLET Y OFELIA

Bellisima es la escena primera del acte tercer de l' immortal tragedia de Shakspeare, que ve traduïda en lo present número; no es menys notable l' interpretació artística que reproduhim, tant per la propietat de tots los detalls escénichs, com per l' espresiva situació dels personatjes, puig presenta extremada sencillesa la figura de la candorosa y enamorada Ofelia, contrastant ab la no menys apasionada si bé dominada per un pensament sobirà y únich, del imperiós y nobilíssim Hamlet.

ANTIGAS MURALLAS DE CARDONA

Cardona, vila avuy dia d' més de 4000 habitants, situada casi en lo centre de Catalunya, voltada de montanyas y á la falda d' una d' ellas, fou anomenada en la antiguetat segons Ptolomeo *Udura Lacetanorum*. Molt poblada en temps dels Romans, restá complertament destruhida durant l' invasió dels sarrahins en lo segle VIII, més segons autèntichs documents expeditos pels Comptes de Barcelona, se trobava ja en molt bon estat á ultims del segle IX y principis del X. Los Vezcomptes de Cardona, segons lo P. Villanueva comensaren en 986 en virtut de la nominació d' Ermemiro feta per Borrell Compte de Barcelona, en lo segle XIV fou erigit lo Comptat y en lo XV lo Ducat; y l' Abadía fou erigida en lo segle XI, essent Guillem son primer Abad. Entre molts prerogatives de que disfrutá Cardona segons Salat y altres autors, se conta també la d' acunyar moneda, puig s' han trovat duas monedas incusas, ó sia sens revers, una de las quals porta l' imatge de la Verge Maria ab un cart als peus y la llegenda *Cardona*; y l' altre que no te llegenda, porta un cart ab tres branques.

No es posible parlar de Cardona, sens recordar sa famosa montanya de sal que besa per la dreta lo riu Cardoner que baixa de la montanya de Vert en la Seo de Urgel y que pert lo salobre á las tres lliguas.

Aquesta montanya que s' eleva al S. O. de la vila, es homogènea y única coneguda en Europa essent la sal generalment blanca, abundantíssima y pert sos variats colors ab la trituració.

D' ella s' extreuen las conegudas rajolas medicinals de sal roja, y lo diligent capellá lo doctor Riba, habia format ab sos diferents matisos aquella multitud de variats objectes, que ademés d' algunas recomenables antiguetats, formaban son Museu al que aplicá l' hermós

dístich; *Feci quod potui faciant majora potentes, çó es He fet lo que he pogut, mes hi fasia qui més pusca.*

Soperba mostra del poder dels Duchs de Cardona, n' es lo castell que s' alsa dominant la vila que té á l' entorn ab san pati consemblant al de nostra Diputació segons demostren sas ruinas, sa llegendaria torra de l' homenatge ó de la Minyona y sa gran capella (que fou l' antiga abadía de Sant Vicens), ab preciosa cripta y no menys notables panteons; lleugera mostra de la preponderancia d' aquells duchs que com Ramon Folch de Cardona podian tots dirse en la cort d' Aragó qu' eran Comptes entre los Reys y Reys entre los Comptes, tingueren també entre altres prerogatives la de que fossen erigits sos enterraments sota de las enlayradas y afiligranadas urnas góticas dels reys d' Aragó en lo creuer de Poblet, essent d' ells una hermosa mostra tot lo bassament de l' urna sepulcral de don Jaume I en lo trascor de la Catedral de Tarragona y foren d' antich los coneguts timbres de son llinatge, un cart d' or de tres branques florit, en camp de gules ó sia vermell.

Del temps de la prepotencia d' aquests duchs en los segles XIII y XIV, datan las murallas que encara s' conservan en molta part, y las que tenen interpoladas en sos bastions algunas grosas torras com las que presenta nostra grabat. En sa part superior y sobre las sis portas ahont encara s' conservan los permoduls, grosas pedras formaban la part devantera de las lladroneras ó matacants usual defensa de l' época, y en altres parts uns llarchs y afilats marlets donan un singular caràcter d' antigó á las vetustas portas y murallas, caldejadas pel sol y pels segles ennegridas, essent digne de notarse que per rara singularitat, molts carrers de l' interior de la població per lo torrat de sas fortas casas, per la munició d' archs apuntats que las atravesan y per lo desigual de son pis empedrat ab gros pedruscall, armonissan encara admirablement ab las vetustas murallas y portals de que habém fet mérit.

En la guerra de sucesió de 1711 fou atacada Cardona als 13 de Novembre, més als 22 de Desembre fou alsat lo siti després de la pérdua de molta gent y sols se rendí al Compte de Montemar després de l' entrega de Barcelona. En la guerra de l' Independencia no fou dominada pels francesos.

EDUART TÁMARO

LO FERROCARRIL DEL NOGUERA

Duas nacions vehinas y germanas, perteneixents á la mateixa rassa é impulsadas per los mateixos sentiments, Fransa y Espanya, necessitan per sas continuas relacions comercials y mercantils, industrials y agrícolas, aumentar las vias de comunicació, necessitan obrir un nou pas per entre mitj dels Pirineus, al objecte de fer aquéllas més fàcils y abaratir los preus de transport. Las relacions que l' comerç estableix entre poble y poble, son la palanca més segura y l' medi més poderós per conceixe sas respectivas costums, participar de sos respectius progressos y estrenye més y més los llassos y els vincles de sa unió. ¿Que té, donchs, de particular que, tant prompte com s' ha tractat d' obrir un ferro carril que ns enllassi ab Fransa, apareguin tres tendencias distintas y apareguin rivalitats entre las provincias que s' creuen ab dret á que s'ian atesas? Navarra desitja que l' ferrocarril en projecte, passi per ls Alduides, Aragó vol que passi per Canfranc y Catalunya, en especial Lleyda y Tarragona, s' esforça per que segueixi la conca del Noguera y entrant per la vall d' Aran enllassi en Bagneres de Luchon ab lo ferrocarril de Fransa.

Fàcilment se compren que las tres provincias referidas fassin tot lo humanament possible per influir en lo ánimo del Govern, á fi de veure satisfets los seus desitjs y realizadas las sevas aspiracions; fàcilment se compren que totas vulgan esser las preferidas; lo que en vritat no s' compren es que, per defensar una solució determinada, s' arribin á emplear armas de mala lley, fent antipática á la nació una de las provincias més oblidadas y més dignas de compassió, com es la provincia de Lleyda. No han empleat totas las provincias interessadas las mateixas armas, ni s' han servit dels mateixos medis. Fins al present moment, no habém sentit en Catalunya una sola paraula que pugués ferir l' amor propi aragonés ni navarro; no habém observat que Lleyda, per defensar sos drets, hagi atacat á las demés provincias germanas; no s' ha sobreposat l' interés mercantil al amor entre provincias que forman una sola nació. Lleyda sab molt bé que, no es cridant, com será atesa; que no es atacant, com se farà simpática á la gran majoria de espanyols, que despullats de tota preocupació y prejudici, estudian l' assumpto baix lo punt de vista dels interessos generals d' Espanya y de Fransa: punt importantíssim que no han tingut prou present ni Aragó, ni Navarra.

Efectivament, la via de que s' tracta no revesteix un

caràcter exclusivament espanyol, no interessa sols á provincias espanyolas; la via que deu obrirse revesteix un caràcter internacional, interessa á las duas nacions separadas pe ls Pirineus. Avants de pendre una determinació en l' assumpto de que tractém, deu pendre ls lo pols á la Fransa, deuen atendre ls los seus desitjs, deu saberse la preferencia que donguin á tal ó qual projecte. Y no hi há pas cap dubte. Fransa prefereix lo ferrocarril que, surtint de Tolosa, termina actualment en Bagneres de Luchon, á las portas d' Espanya; y la prefereix per fundadas y sólidas rahons. Enllassada ab Espanya per las duas vias que atravesan los Pirineus per los extrems Est y Oest, compren que la via que novament deu obrirse atravesi comarcas igualment separadas dels punts anteditos, se fa cárrech de la necessitat que senten los punts medis dels Pirineus de participar dels ventatjes que reporta un ferrocarril, de la vida que desarrolla, dels interessos que crea.

Y considerada aixís la qüestió, es innegable que més ventatjes porta y més interessos crea l' ferro-carril del Noguera que l' dels Alduides y l' de Canfranc. Lo primer, per trobarse molt pròxim al de Irun, no reporta cap utilitat; lo segon, per atravesar comarcas sumament despobladas y pobres, no compensa ls sacrificis y desembolsos que exigeix.

Y no es aixó sol. Ab lo ferrocarril del Noguera responen á la necessitat més imperiosa que senten los francesos; posarse en relació més immediata y directa ab sa gran colonia africana, l' Algeria. Desde Tolosa, punt céntrich del Mitjdia de Fransa, no solament recorren paisos agradables y hermosos com la Vall d' Arán, sino també ríchs y laboriosos com la Conca de Tremp y l' plá d' Urgell, anant á parar á una població que, com Lleyda, está enllassada pel Est, ab Barcelona; pel Oest, ab Saragossa y Madrid, y pe l' Sud, ab Tarragona, Valencia y Cartagena. Ab suma rapidés porta ls seus productes als ports espanyols del Mediterrá á poca distancia de l' Algeria, y ab una línea de vapors ben organizada, ab un dia y mitj traslada tot quant vulga desde París, Marsella y Burdeus al centro de la colonia africana.

¿Cóm no tenir en compte las preferencias de Fransa per una línea determinada? ¿Cóm no ferse cárrech de que l' Govern espanyol, dat lo caràcter d' internacional que deu tenir la via, ha d' atendre als interessos comuns de las duas nacions?

Y notin nostres lectors una cosa que bé mereix hi fi-xém la nostra atenció. Tres punts d' enllás están estudiantse en aquestos moments per part d' Espanya y apareixen de cop tres provincias, demanant totas que s'ian ellas las preferidas: cinch ramals té la Fransa en la falda dels Pirineus, disposats tots cinch á atravesar aquesta muralla, quan Espanya vulga. Saben los francesos que no pot obrirse sino un, y sabent y comprenent que l' més ventatjós á la nació es lo de Tolosa á Bagneres y Lleyda, acallan sa veu y posposan sos interessos particulars tots los departaments fronterissos en aras dels interessos generals. ¿No es una llissó prou eloqüent aquesta per las provincias aragonesas y la navarra? No s' saben aquestas fer cárrech de que quan parlan los interessos nacionals, deuen guardar silenci los interessos provincials?

Creym haber estudiat la qüestió baix l' aspecte general, habém procurat fernes cárrech del projectat ferro carril, no com á catalans, perque aixís podia dominarnos l' amor á Lleyda y á Catalunya, sino com á espanyols; y considerada aixís la qüestió, estudiantla baix l' aspecte nacional y tenint compte de son caràcter internacional, podém confiar en que dintre poch temps la locomotora xiulará en la conca del Noguera y desperatará als provincials de Lleyda pera ferlos participar de la vida del progrés, qu' es lo distintiu de nostre sigle. No temi la provincia de Lleyda: la rahó está de sa part y la rahó sempre triufla.

PERE SACASES.

HAMLET

ACTE TERCER. — ESCENA PRIMERA (1)

Sala en lo Castell

LO REY, LA REYNA, POLONIUS, OFELIA, RICART Y GUILLÉM

LO REY. Y no os ha estat posible en la conversa qu' heu tingut ab ell, arribarli á fer dir de que li pervé aquell desórdre d' esperit que tan crudelment altera sa quietut ab turbulenta y perillosa demencia?

(1) Traduhim tota aqueixa admirable escena tal com la escrigué Shakspeare, ja qu' en son temps no s' comptavan per escenas las entradas ó surtidas dels personatjes, sino tota l' acció que passava dins d' una decoració mateixa, es á dir, lo de que nosaltres ne diém quadros. L' hem traduïda tota pera donar una mostra de lo que es aqueixa portentosa creació dramática, potser la més atrevida y la de més alé dintre la vida del teatro. Sublime es lo monòlech d' Hamlet y á nosaltres nos deixa sempre una impressió grandiosa lo diàlech de aqueix personatge ab la innocent Ofelia, ab tot y la *bárbara rudeza* ab que li parla y que Moratin veyá ab tan mals ulls.

RECORTS DEL VALLÉS. LAS ROQUETAS

D'UN QUADRO DE TORRESCASSANA

GRABAT PER PEREZ

M. G. S. S. H.

H A M L E T Y O F F E L I A

DIBUIX DE J. NARVAEZ

GRABAT PER E. GOMEZ

H. PONS

M. Narvaez

RICART. Ell mateix reconeix los desvaris de sa rahó, mes de cap manera n' hi hem pogut fer dir la causa.

GUILLÉM. Ni 'l trovém en disposició de ésser examinat perque sempre fuig de la qüestió ab un rampeu de bojeria quan veu que 'l portém á punt de descubrir la veritat.

LA REYNA. Y os ha rebut bé?

RICART. Ab molta cortesia.

GUILLÉM. Pero se li coneixia una certa subjecció.

RICART. Preguntá poch pero respongué á tot ab promptitut.

LA REYNA. L'haveu convidat á alguna diversió?

RICART. Sí, Senyora, perque per casualitat haviam trobat una companyia de cómichs pel camí y l' hi hem dit, y ell ha demostrat una estranya complacencia al saberho. Son ja á la Cort y penso que tenen ordre de representar aqueixa nit, una pessa devant d' ell.

POLONIUS. Si, es veritat y ell m' ha encomenat que pregués á Vostras Magestats qu' hi assistissen á véurela y sentirla.

LO REY. Ab molt gust, y m' agrada molt saber que tinga aqueixa inclinació. Vosaltres, senyors, estímulu més y aplaudiu sa propensió á aquesta mena de plahers.

RICART. Ho farém, Senyor. (S' en van Ricart y Guillém)

LO REY. Tú, ma estimada Gertrudis, vesten també perque hem enviat á cercar á Hamlet á fi de que 's trobi ab Ofelia com si fos per una casualitat. Polonius y jo, los millors testimonis pera 'l cas, nos posarém hont pugám veure sens ésser vistos; així podrém judicar de lo que passe entre 'ls dos y en las accions y paraulas del Príncep sabrém si es d' amor lo mal de que pateix.

LA REYNA. Vaig á obehir, y en quant á tu, oh hermosa Ofelia, com voldria que ta rara hermosura fos la ditxosa causa de la follia d' Hamlet! á las horas jo podria esperar que tas prendas amables serian prous á retornarli sa perduda salut per felicitat vostra.

OFELIA. Tan de bó que fos aixís, Senyora. (La Reyna s' en vá.)

POLONIUS. Ofelia, passejat per aquí. (Al Rey.) Si vostra Magestat vol podém ja amagarnos... (A Ofelia dantli un llibre.) Fes veure que llejexes, aqueixa ocupació disculpará la soletat del lloch. ¡Per cert qu' es materia en que tenim molt qu acusarnos! ¡Quántas vegadas ab la cara de devoció y l' apariencia d' accions piadosas enganyém al mateix diable!

LO REY. (Apart.) Aixó es ben cert; quina fuetada dona aqueixa reflexió á ma conciencia! La cara de la dona burdallera embellida per l' artificio, no es menos lletja sota las pomadas que la cubrexen que mon delicté dissimulat ab paraulas traydoras. Oh, quin pés que m' esclafa!

POLONIUS. Sento qu' arriba; Senyor, retiremos. (S' apartan lo Rey y Polonius. Entra Hamlet.)

HAMLET. Ésser ó no ésser, aqueixa es la qüestió (1). Qué es més noble, soportar los cops y 'ls darts terribles de la fortuna injusta ó oposarse á aqueix torrent de calamitats y d' arllashi fi? Morir es dormir. Res més? Y en aqueix son s' acaban las afficcions del cor y las malalties á que nostre carn está subjecta? Per cert que seria un final qu' hauriam de desitjar ab ansia. Morir es dormir... y potser somiar. Sí, vetaquí 'l gran obstacle, perque 'l considerar quins somnis poden acudir en lo silenci del sepulcre, quan haguém abandonat aqueixa despulla mortal, es rahó prou poderosa per deturarnos. Aqueixa es la consideració que fa nostra infelicitat tan llarga; si no fos aixó qui voldria resistir los cops de fuet y menyspreus del mon, las injusticias del opresor, los insults del home orgullós, los tormentos d' un amor mal correspost, la lenticitat de la justicia, l' insolencia dels tirans, l' escarni que dels homes més indignes reb pacífich lo mérit, quan un mateix podria trobarse lo repós no més qu' ab un sol punyale? Qui voldria suar y jemegar sota 'l pes d' una vida molesta si no fos lo temor de que hi ha alguna cosa després de la Mort, aqueix país desconegut de quals limits cap caminant ne torna? Vetaquí lo qu' embrassa á la voluntat y 'ns decideix á sufrir los mals que 'ns rodejan per por d' anarne á trobar d' altres que no coneixém. Així aqueixa previsió nos fa cobarts á tots: així los colors naturals del valor se debilitan ab los barnissos pálids de la prudencia, las

(1) Es lo célebre *To be, or not to be, that is the question*: tantíssimas vegadas citat en conversas y en discursos.

empresas de més importancia per esta sola consideració mudan de camí y no s' executan y 's quedan en vans projectes. — Pero l' hermosa Ofelia. Oh Nimfa! voldria que mos pecats no fossen oblidats en tas pregarias.

OFELIA. Mon Senyor, com os haveu trobat en aqueixos dias?

HAMLET. Molt bé, gracias; molt bé, molt bé.

OFELIA. Mon Senyor, jo tinch en mon poder alguns presents vostres que fa molt temps desitjo retornarvos y os prego que 'ls prengueu ara.

HAMLET. No, no; jo may t' hi dat res.

OFELIA. Mon honorable Senyor, vos sabeu bé que m' en enviareu, y qu' ab ells me donareu paraulas de tan suau tendresa qu' aumentaren moltíssim son valor: mes dissipat ja son perfum preneulos qu' una ánima generosa considera com á vils los més ríchs presents quan arriba á refredarse l' afecte de qui 'ls dona (1) Veusels aquí, Senyor.

HAMLET. Ah! Ah! ets honesta?

OFELIA. Mon Senyor...

HAMLET. Ets hermosa?

OFELIA. Qué voleu dir ab aixó?

HAMLET. Que si ets honesta y hermosa no haurias d' consentir que ta honestat tingués cap comunicació ab la teva hermosura.

OFELIA. Mes, Senyor, pot tenir l' hermosura millor companya que la honestat?

HAMLET. En bona fé que sí: perqué 'l poder de l' hermosura transformarà més aviat á l' honestat en una encobertura que la honestat canviarà á l' hermosa en una semblansa seva. En altres temps aixó es tenia per una paradoxa pero avuy dia es cosa provada. Jo t' estimava avans.

OFELIA. Axis m' ho haviau fet creure.

HAMLET. Ja no m' havias d' haver cregut, perque la virtut may pot infiltrarse tant en nostra dura soca que no 'ns hi deixi sempre alguna resquicia de sos vicis... Jo no t' he estimat may.

OFELIA. ¡Com anava enganyada!

HAMLET. Mira, ficat á un convent, ¿perqué t' has de exposar á ser mare de fills pecadors? Jo mateix que só casi casi un home honrat, me podria acusar de tantas y tantas cosas, que valdria més que la mare no m' hagués parit. Soch molt orgullós, venjatiu, ambiciós y assaltat per més temptacions de pecats que pensaments per explicarlos, imaginació per dalshi forma y temps per executarlos. Ahont está la ventatja de que sérs com jo s' arrastrin entre lo cel y la terra? Tots, tots som uns malvats miserables: no 'n creguis cap de nosaltres. Vesten, vesten á un convent... ¿Ahont es ton pare?

OFELIA. Es á casa, Senyor.

HAMLET. ¿Sí? Donchs que tanqui be totas las portas, perque si vol fer bojerias las fassi á dins de casa. Adeu.

OFELIA. ¡Bon Deu, afavoriulo!

HAMLET. Si 't casas jo 't dono per dot aqueixa veritat malehida: encara que sias casta com lo glás y pura com la neu, no podrás lliurarte de la calumnia. Ab aixó créume, vesten á un convent, adeu. Pero... escolta; si vols casarte de tota manera, casat ab un imbécil perque 'ls homes avispatos saben massa be com los torneu en feras... Vesten al convent y aviat. Adeu.

OFELIA. ¡Oh Deu dels cels, torneuli la rahó.

HAMLET. He sentit parlar molt dels vostres ungüents y postissos. Deu os ha donat una cara y vosaltres os en feu un altra; vosaltres saltironeu, rellisqueu, nos veniu á frech, crideu ab noms bonichs als nens y feu veure qu' es innocencia lo que no es més que coqueteria. Mes prou ja, que tot axó es lo que m' ha tornat foll. Ja t' hi ho dit, no hi haurán més casaments: los que ja son casats 's quedarán tots axí (menos un) los altres quedarán solters. Vesten al convent, vesten (s' envá.)

OFELIA. ¡Quin trastorn ha suferit aqueixa ánima generosa! La penetració del cortesá, l' espasa del guerrer, la llengua del sabi, la flor y la esperanza d' aquest bell reyalme, lo mirall de la cultura y 'l modelo de la gentilesa sobre lo qual teniam tots posats los ulls, tot, tot se ha destruit. Y jo, la més desgraciada y afligida de las donas, perqué després d' haver tastat la mel de sas paraulas melodiosas veig ara aquella noble y sobirana rahó fora de tó y de armonia com una sonora campana que s' esberla, y veig la bellesa incomparable de sa

(1) Aqueixa situació es la que representa exactament lo grabat de la pág. 45.

joventut florida, enmustiada pel deliri. Quanta desgracia me ha estat haver vist lo que veji per veure ara lo que veig.

(Entran lo Rey y Polonius)

LO REY. ¡L' amor! ¡Ca! no van per aqueix camí los seus afectes; hi en lo que ha dit, encara que un poch faltat de lógica, hi ha res que sembli locura? Alguna cosa hi ha en son ánim que encobreix sa melancolia y quan aqueixa cosa s' esbravi, sospito qu' ha de ésser dolent lo que en resulti. Per prevenirho he decidit que marxi aviat á Inglaterra á demanar los atrassats tributs. Pot ser los mars y 'ls paissos diferents y l' espectacle variat d' objectes treuran de son cor aqueixa passió que s' hi ha ficat y sobre la qual bat son pensament y desbarata sa rahó. ¿Que t' en sembla?

POLONIUS. Que será lo millor: mes jo crech que lo origen y principi de sa affició provenen d' un amor mal correspost. Tu, Ofelia, no cal que ens comptis que t' ha dit lo príncep Hamlet perque tot ho havém sentit.—Senyor, feu lo qu' os sembli, mes si ho treveu be, després de la representació hauriau de dexar la reyna sa mare sola ab ell perque li diga sas penas, l' hi parli ab tota llibertat. Jo, si voleu, me posaré en punt hont puga oir tota la conversació, y si ella no 'n pot treure res, envieu lo llavors á Inglaterra ó desterreulo ahont vostra prudencia crega més convenient.

LO REY. Axó es lo que faré: la follia dels poderosos ha de ésser examinada ab escrupulosa atenció. (S' en van.)

Traduit per F.

SANT FRANCESCH Á CA 'N CODINA

(TRADICIÓ DEL PLA DEL LLOBREGAT)

I

Á l' horta de Sant Joan hi ha 'l más de ca 'n Codina, hont s' hi cull vi del mellor, del bon blat y bona oliva; las ayguas del Llobregat regan las fexas y artigas, si al hivern hi fa bon sol, al estiu l' ombra es bonica. Las sitjas y los cellers abundosos sobrehixen; mes los pobres may se 'n van sens benehir la masía. Los frares y 'ls penitents tots fan nit á ca 'n Codina, si entran ab l' alforja vuyda se l' entornan provehida. Lo bon pare Sant Francesch á toth d' oració hi arriba; ja 'n demana per dormir al porxat de la pallissa. — Al porxat no hi dormiréu, l' avia respon desseguida, sino en la cambra dels hostes que tenim sempre amanida pe 'ls frares de Sant Cugat y 'ls de Santa Caterina. Si sou frare foraster hi gosaréu bellas vistas, podréu guaytà al Montserrat y 'ls turons de la Gelida; pe 'l costat de Sant Feliu tindréu ayres de marina, y veuréu al Papiol dret á la part de Mitj-dia com panereta de flors voltada de pins y alzinas. Vos donaréu per sopar pa del blanch y malvasia y en lo cap de nostra taula vos posaréu la cadira.— Sant Francesch desde 'l portal de tot cor l' ha benehida; ja se 'n puja escala amunt tot guiantlo la padrina, ja se 'n puja tot resant, ab las mans al pit unidas, un psalm á cada graó y á cada replá suspira. Los senyors y 'ls mesaters vora la llar s' arraulian, parlavan del penitent los minyons y las fadrinas. Tot era felicitat,

tot era goix y alegria,
s'ouhian cantar los galls
com si fossen á mitj-dia,
pomeras y taronjers
treyan la flor benehida;
las abellas feyan mel,
los cuchs seders, seda fina.

II

Á l'endemá dematí
los rossinyolets cantavan,
cantavan cansons d'amor
entre 'ls oms y las pollanques.
Los parells son á llaurar,
lo sol baixa á las clotadas,
los coloms enamorats
s'escometen batent l'ala,
en los rechs cantan los grills,
los pardals en la teulada.
Lo bon pare Sant Francesch
encar' no ha eixit de la cambra,
lo mitj-dia ja es aprop
y la porta es ajustada.
Lo mosso vell ha trucat,
cap resposta l'hi han donada.
—¡Pot sé 'l frare será mort!
—¡Si fos així, Deu nos valga!
Tots se 'n han entrat á dins,
y sorpresa 'ls queda l'ánima;
lo bon pare Sant Francesch
ha fugit á matinada,
deixant en l'ample paret
sa ayrosa y gentil imatge,
pintada ab quatre colors
tot resant agenollada.
Á dessota del teulat
y arrán de la barbacana
hi han florit dos clavellers
y un roser de rosas blancas
que enraman la finestreta
llesant olor perfumada.
De Pierola á Collbató,
de Cornellá á Vilafranca
y de Corbera á Santpons,
ja tothom sab lo miracle.
La imatge de ca 'n Codina
prou te bona anomenada,
en lo plá del Llobregat
ben segur que no n'hi ha d'altre.
Han passat dias y anys
y jamay pot esborrarse,
y dona á la gent del más
bona sort y bona anyada.
Los ha guardat de mal temps,
de pedregada y de lladres,
de traydors y d'enemichs,
malifetas y venjansas.
Las rosas del finestró
trauhen florida galana,
son rosetas de tot l'any
floreixen ab la nevada;
floreixen per Sant Francesch
per l'imatge del miracle,
l'imatge de ca 'n Codina
que tothom pot veure encare
vora de Sant Joan Despi,
entre 'l riu y la montanya.

ARTUR MASRIERA Y COLOMER

NOTA.—«En una casa de pagés que 's trova en lo terme de Sant Joan Despi, anomenada á Ca 'n Codina, se guarda la antiga tradició d'havers'hi hostatjat nostre Pare Sant Francesch. En memoria d'assó y de la devoció heretada pels successors d'aquesta casa, hi ha en lo primer pis de la mateixa, una imatge gran y molt hermosa, pintada á la paret, que representa á nostre seráfich patriarca.»
(P. Jaume Coll.—Crónica Seráfica.—Cap. IV.—Barcelona 1738.)

LO NEGRER

PER ENRICH HEINE

I

Lo capitá del vaixell, *mynher* van Koek, s'está assegut en son camerot, ocupat en passar comptes. Calcula lo preu del cárrech y 'ls beneficis probables.

—La goma es bona, lo pebre es bó, y ne tinch tres centes saques y tres centes barrils. També tinch or en pols é ivóri; la mercaderia negra, emperó, val més que tot.

Tinch sis centes negres adquirits tot fent barata, y gayre bé per res, si val á dirho, en les riberes del Senegal. La carn es ferma, los nérvis en tensió; podria dirsen' bronze ben colat.

A cambi he donat ayguardent, pérles de vidre, instruments d'acer. Hi guanyaré vuyt centes per cent, sólament me 'n queden la meytat ab vida.

Sí; tres centes negres no més que 'm resten en lo port de Rio-Janeiro, la casa Gonzalez-Perreiro me 'ls comptará á cent ducats per cap.—

De sobte *mynher* van Koek, veu destorbades ses meditacions. Lo cirurgiá del vaixell entra en lo camerot; lo senyor doctor van der Smissen.

Es una figura prima y seca, ab lo nas plé de rojes ver-rugues.

—Y bé, Esculapi naval,—cria van Koek,—¿cóm ho passan los meus cars negres?

Lo doctor, dantli les gracies per son interés, diuli: —Ara venia á anunciarvos que la mortaldat ha augmentat aquesta nit d'una manera considerable.

Uns ab altres ne morian dos al dia. Avuy n'hi há set de morts, quatre homens y tres dones. Desseguida he inscrit les pérdues al registre.

He examinat ben per menut los cadávres, porque moltes vegades aquets murriets fan lo mort per esser tirats al aygua.

Los he llevat les cadenes, y seguint ma costum, he fet llançar los cossos á la mar aquest matí á punta de dia.

Desseguida los tiburons cixiren del fons de l'ona: arribavan per batallons, ¡van tan adalerats per la carn negra! Sont los meus pensionistes.

Seguian l'estéla de nostra nau desde que havém deixat la costa. Los malvats enflayran l'olor dels cadávres ab narines de fagi.

Es un pas de comédia veure com ne passan los taps dels morts. Aquet d'aci queixaleja un cap, aquell d'allá una cama; los altres s'engoleixen troços de carn espedaçada.

Quan tot es devorat, se capbuçan joyosos entorn del costellam de la nau y 'm guaytan ab grossos ulls de vidre á flor de cap, com si volguéssen regraciarme per l'esmorsar.—

Van Koek tot suspirant li trenca la paraula:

—¿Cóm endolçir lo mal? ¿Cóm aturar lo progrés de la mortaldat?—

Lo doctor respón:

—Molts dels negres qui s'han mort se 'n tenen ells la culpa; la fetor qu'exhalan ha corromput l'ayre de llur presó sota coberta.

Molts també han mort d'anyorança, porque s'enutjavan de mort. Un poch d'ayre, un poch de música y de dança serán prou pera curar lo mal.—

—¡Bon consell!—exclama van Koek.—Mon car Esculapi naval es sabi com Aristotil, lo preceptor d'Alexandre.

Lo president de la societat per lo perfeccionament de les tulipes, á Delft, es un home molt expert; més no té pas ni la meytat de vostre talent.

¡Au! ¡au! música! música! Donaré un sarau als negres á coberta, y pobre d'aquell á qui 'l ball no 'l divertesca. Lo distraurém á cops de fuet.

II

De dalt de la blava volta del cel, milers d'estrelles están guaytant, totes brillants de desigs, com grans ulls intel·ligents, com ulls d'hermoses dones.

Guaytan á baix, cap á la mar, enmantellada al lluny ab les emporprades vapors del fósforo. Les onades murmuran voluptuosament.

Ni una véla flota dalt dels pals del vaixell negrer, que s'está com despullat dels seus arréus; més hi llúhen llanternes dalt del pont, á l'indret hont se combáten la música ab la dança.

Lo pilot toca lo violi, lo coch bufa en una flauta, un mariner bat lo tambor y lo doctor sóna la trompeta.

Prop de cent negres, homens y dones, llançan crits de goig y saltan y gambujan com á folls. A cada moviment que fan, les cadenes ressonan en cadencia.

Esclafan sota llurs peus les posts ab salts enrabiats y sengla hermosa negressa rodeja voluptuosament ab los seus braços lo cos nú del séu company. A través d'aquest bullici hi retenteix més d'un geméch.

Lo guarda de xusma es mestre de plahers; estimula á fuetades als dançadors cansats y 'ls excita á l'alegría.

Y *trará-trará!* y *dum-dum!* lo robimbóri atráu del fons de l'ona los monstres de la mar, condormits en son estupit són.

Encara aletargats arriban; sont tiburons, centenes de tiburons; alçan los ulls vers lo vaixell y 's quedan esbahits d'admiració.

Mentres tant s'han adonat que l'hora del esmorsar no es arribada encara; badallan y obren llur gola fins al fons; llurs barres están plantades de dents punxagudes com una serra.

Y encara *trará-trará!* y *dum-dum!* La dança may s'atura. Los tiburons, d'impaciencia, se mossegan la cua á si mateixos.

Jo crech que no están pas per músiques, com molts qui se 'ls assemblan. No 't fies de cap animal á qui no li agrada la música, diu lo gran poeta d'Albion.

Y *trará-trará!* y *dum-dum!* La dança segueix sempre.

Mynher van Koek s'está assegut prop del pal major y plega las mans pregant:

Per l'amor de Christ, conserva, Senyor, la vida dels pecadors de pell negra! Si ells t'han ofés, tu sabs bé que sont tan besties com los bous.

Conserva llur vida en nom del Christ, qui es morí per tots nosaltres; si no me 'n restan pas tres centes á Rio-Janeiro, hauré fet un mal negoci!

Traducció de JOAN MONTSERRAT Y ARCHS.

SECCIÓ DE NOVAS

Segons noticias, será bona temporada lírica la que comensará á mitjans del mes que vé. L'Empresa del Liceo te contractada una companyia notabilíssima y obrirá sas portas ab la representació de *L'Hebrea*, en la qual debutará la Pozzoni. També están molt endevant los arreglos de decoracions y vestuari per executar-se lo tan anomenat *Mefistófele* de Boyton, que sent anunciat tantas vegadas, no l'hem vist may representat á Barcelona. Per lo teatro del Circo hi ha també contractada la célebre Bianca Donadio, lo tenor Piazza y 'l baix Meroles, que 's proposan dar una série de escullidíssimas funcions.

Lo dia 24, festa major de Sans, se celebrá lo certámen del Ateneo d'aquella població. Llegí lo discurs de President, don Joseph Saltor, y lo de gracies l'alumno don Joseph Esquiú. Foren premiats per sas composicions en prosa ó en vers, los senyors Masriera, Ubach, Vidal (Eduart), Gallard, Pirozzini, Piera y Tosseti y Pallardó. Presidí la festa, la agraciada senyoreta María Escuté.

Han arribat ja los excursionistas que surtiren fa alguns dias, de Barcelona cap á Luz y Gavarnie, pera concorre á la gran reunió dels alpinistas francesos y á la que estaban convidats com á representants de la nostra terra. Los hi doném la benvinguda, mentres prometém á nostres lectors donarlos compte de tan interessán excursió per medi del ilustrat expedicionari á qui ho encomenarem.

En lo certámen d'Igualada, celebrat ab gran concurrencia, han surtit premiats per sas poesias la senyora Camelia Cociña de Llansó, y los senyors Franquesa, Ubach y Masriera, y per sos treballs en prosa, los senyors Sclá (Agustí) Serra y Morera.

Ha reaparegut lo *Diari Catalá*, contenint lo número ab que ha tornat á la llum pública, un article del distingidíssim publicista don Francisco Pi y Margall. Lo saludém y li desitjém bona sort.

Agrahim moltíssim las frases de franca cortesia ab que 'ns saluda desde Nova York l'ilustrada revista catalana *La Llumanera*. Contentíssims estém de mereixe los bons afectes de tan distingida publicació que desde el cor de l'América impulsa ab tanta valentia nostre gloriós renaixement. Catalunya ha de estar joyosa de tenir tan bons fills, que li portan sa llengua y li escampan sa gloria per tant llunyas terras y nosaltres saludém una vegada més ab entussiasme als digníssims directores de *La Llumanera*.

Lo *Colegi Galavotti y Academia facultativa* baix lo protectorat de Sant Tomás de Villanueva, ha publicat un prospecte per lo próxim curs. Estará baix la direcció de Don Andreu Millá, Pbre. y del Advocat y Bachiller en Filosofia y Lletres don Francisco de Paula Gattel; s'hi ensenyará la 1.ª y 2.ª ensenyansa y preparació per las carreras especials.

SECCIÓ DE BELLAS ARTS

Com anunciarem á nostres lectors en la passada revista, durant la senmana anterior se ha trobat exposat en lo *Establiment-Parés* un altre quadro del senyor Tamburini.

L'autor del *Decret del rey*, tela de la que 'ns ocuparem ab l'elogi merescut, acaba de demostrar una vegada més las grans qualitats que l'adornan ab lo quadro últimament exposat, qual assumpto es lo passatge del *Quijote* en que l'heroe de la Manxa está component lo famos balsam curador de tota mena de mals y feridas.

L'execució que ha capigut á la citada obra, es per nosaltres notable. Un colorit gust, franch, vigorós y simpátich va tancat en un dibuix correctíssim. L'expressió de las testas dels tres personatjes que hi figuran (*Quijot*, *Sancho* y l'hostalera) está molt ben trobada. Los accessoris tenen tots qualitats y están pintats ab desenvoltura y justesa de tons.

La principal figura, com ja 's pot suposar, es la del

caballer Manxego, qui ab sa camisa arrebossada fins als ronyons y deixant tota la esquena descuberta, está asseñtat arretglant lo citat bálsam, ficant ingredients en una cassola que sosté ab sa má esquerra.

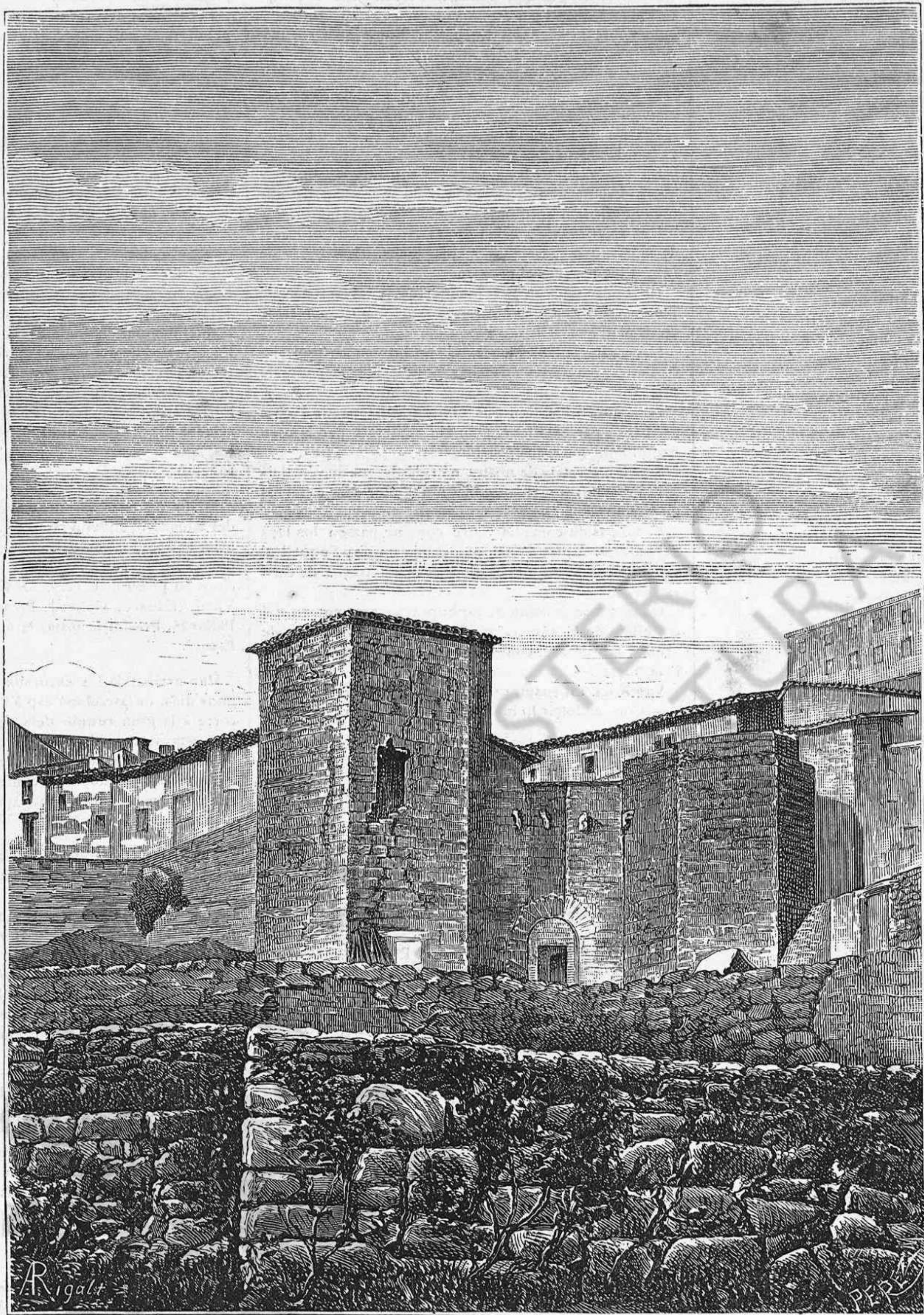
L' estudi del desnús á nostre entendre molt superior á lo demés, puig la roba com per exemple la camisa, fa l' efecte de massa groixuda, venint á semblar més aviat fieltro que no roba enterca de cotó.

La caracterisació dels tres personatjes, es una de las cosas que demostren més be que tot, lo molt que val lo jove pintor puig verdaderament son los tipos que 'ns forjém en la imaginació al llegir la obra del immortal Cervantes.

Molt bona impressió causa lo conjunt, tant per lo grupo de las tres figuras com per la manera de fer, que es veu plena de seguretá en la aplicació del color.

Nostra més completa enhorabona al senyor Tamburini, qui ha vingut en nostra capital á rompre la monotonia de tot lo exposat fins are, fentnos veurer obras de verdader alé y sobre tot de composició y assumpto de lo que tant faltats han estat fins are nostres artistas.

Rébilas també lo Sr. Tresserra, protector del jove artista, qui 'ns ha fet conèixe son verdader talent del que ab lo temps pot enorgullirsen Catalunya, si segueix avansant per lo camí que ha emprés com es de suposar.

DIBUIX DE RIGALT

ANTIGAS MURALLAS DE CARDONA

GRAVAT PER PEREZ

En la botiga que en lo Passatge del Crèdit te establerta lo senyor Vidal havém tingut ocasió de veurerhi una gran porció d' objectes artístichs, la major part provevents del Japon, y d' entre los que sobresurten un hermoso Palaquin y un Crespó de Xina.

Las duas cosas son de una riqueza extremada. Lo primer está adornat ab labrats de metall, incrustacions y dibuixos artístichs, y lo segon ab sos ramatjes de vivíssims colors y aucells de virolats plomatjes, tots ells posats ab simetría y sobre un fondo blanch.

També ha estat exposat en los aparadors del citat establiment, un quadro degut al pinzell del senyor Miralles, qui com es sabut, pinta ab elegancia assumptos trivials, mes distingits. Representa lo de que tenim ocasió de parlar, á una senyora assentada en una cadira. La posa es natural, lo colorit simpátich y lo dibuix correcte. Serveix de fondo lo cel pur y clá y la mar, puig lo lloch es una de las platjes ahont están situats los establiments de banys

Per més que nos fem pesats, dirém altra volta que no es la missió del artista lo representar estudis més ó ménos ben fets, sinó obras de més vol, y aixó es més censurable en un pintor com lo senyor Miralles, que tantas y tantas provas ha donat de manejar ab soltura lo pinzell, de sentir lo color y de dibuixar correctíssimament.

ARTHUR GALLARD.

FÁBRICA DE PORCELLANA

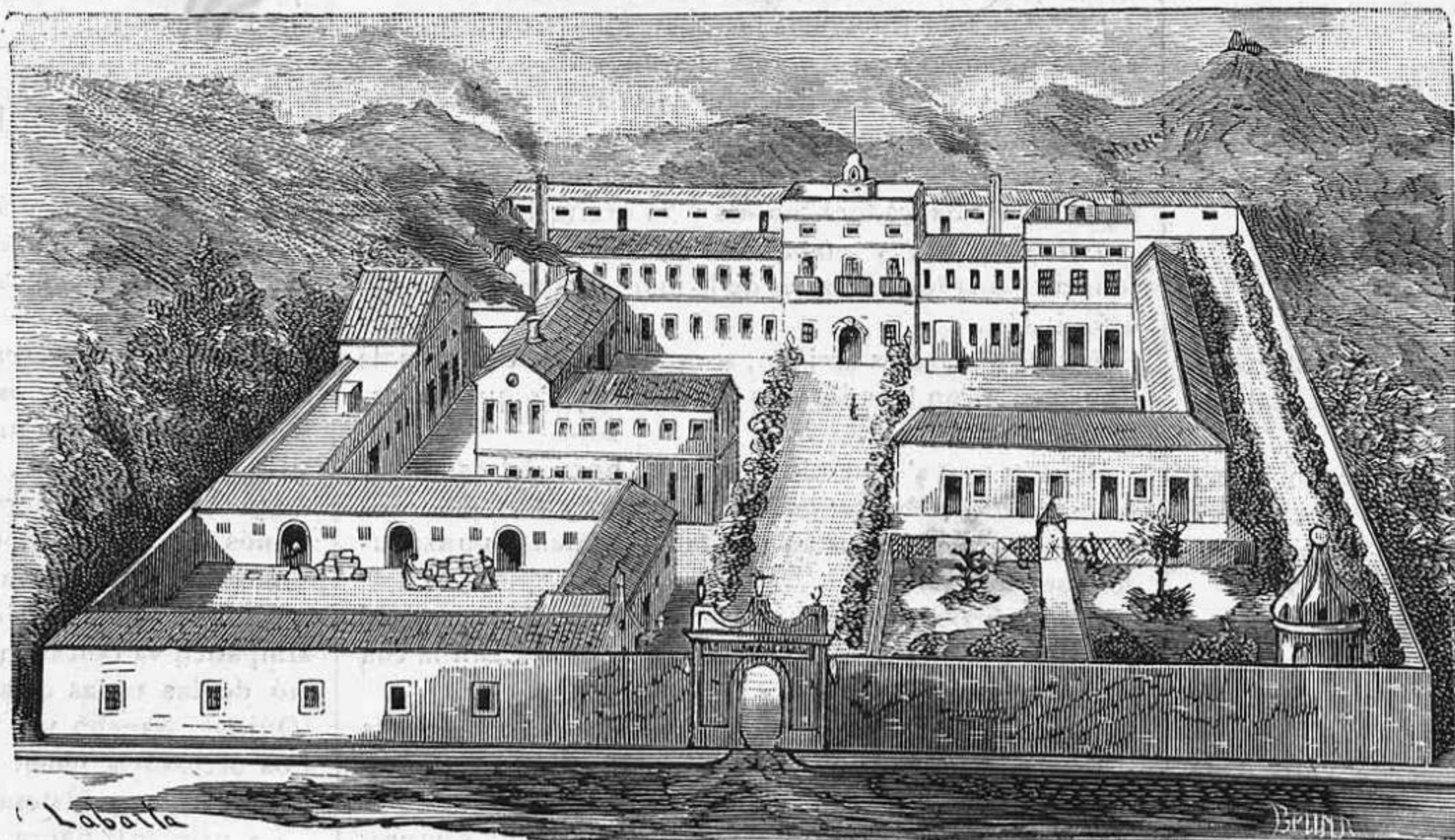
Situada en Hostafranchs
Carretera de la Bordeta, 147
enfrent del Angel

Visitable los dimars y dijous

Especialitat en serveys de taula tocador y café en blanch y en colors

Se decora la porcellana á gust del comprador

Dipòsit en Barcelona
Escudillers, 23 y 25

FLORENSA GERMANS

Escudillers, 23 y 25
BARCELONA

Premi al Mérit
en la Exposició Aragonesa de 1868
y en la General Catalana de 1871

Articles pera la farmacia líneas telegráficas é industria en general

Se fixan inicials noms, escuts, coronas armas, &

Fábrica en Hostafranchs
Carretera Bordeta, 147